

MINERALSAMLING ER NATURVERN -

Av KNUT ELDJARN

Med utgangspunkt i konservator Dons kronikk i Aftenposten med etterfølgende foredrag på årsmøtet i Oslo geologiforening, er det påbegynt en debatt her i bladet om betydningen av å verne om våre mineralforekomster. Selv var jeg dessverre av geografiske grunner forhindret fra å høre konservator Dons foredrag i Oslo, men jeg kan gi min tilslutning til de fleste av de synspunkter som kom fram i kronikken i Aftenposten. Det synes imidlertid å være behov for en bredere vurdering av disse problemer. Vi er alle interessert i å forvalte våre mineralressurser så fornuftig som mulig, men fredning av enkelte forekomster representerer bare en liten og relativt ubetydelig del av dette arbeidet. Til nå har det i for stor grad fått dominere debatten. Denne artikkelen er ment å vise at fornuftig og ansvarlig mineralsamling representerer et viktigere bidrag til vernearbeidet.

Hvorfor bevare mineraler?

For de fleste lesere vil dette sikkert være et undøvendig spørsmål, men det er ikke til å komme forbi når man skal vurdere hvilke mineralforekomster og mineralstuffer som er spesielt verneverdige. Man kan først slå fast at den rent økonomiske siden av saken er av mindre interesse i denne sammenheng. 1 kg magnetit er verdt ca. 1 øre som jernmalm, men et magnetit-krystall på 1 kg har en helt annen egenverdi. Det er viktig å huske dette som utgangspunkt fordi lekfolk ofte vil ha vanskeligheter med å innse verdien av andre mineraler enn edle metaller og edelsteiner.

Utgangspunktet for vårt vernearbeid må være at gode og sjeldne mineralstuffer blir bevart for ettertida sammen med nøyaktige opplysninger om funnstedet og funnstedets geologi. Spesielt interessante mineralforekomster må forbli tilgjengelige for forskning og utdanningsformål også i framtida. Vi er dessuten interessert i at det stadig er tilgjengelig et stort antall gode mineralstuffer som kan brukes i forskning og undervisning i privat eller offentlig regi. Det er ikke store forskningsinnsatsen amatørgeologene kan bidra med, men forskning er avhengig av materiale og her kan de private mineralsamlere gjøre en virkelig innsats. I utdanningssektoren kan også amatørerne gjøre en stor innsats særlig når det gjelder grunnopplæring i geologi og mineralogi. Vi skal heller ikke glemme den verdien som ligger i den glede som mineralsamling og kjennskap til mineralogi og geologi gir både profesjonelle og amatører.

Hvilke mineraler er verneverdige?

Vi må innledningsvis skille klart mellom verdi for den enkelte samler og verdi i en større sammenheng. Selv helt vanlige mineralstuffer kan ha stor verdi for

den enkelte enten fordi det knytter seg spesielle minner til steinene eller fordi de blir viktige hjelpemidler i samlerens egen mineralogiske og geologiske læreprosess. Andre igjen tenker mer på form og farge enn på mineralogi når de setter spesielt pris på en stein. For mer erfarne amatører og profesjonelle er det imidlertid andre egenskaper som gjør enkelte mineralstoffer spesielt verneverdige. Selv om det er enkelte personlige forskjeller i vurderingene, er det egentlig overraskende hvor sammenfallende synspunkter de fleste vil ha når det gjelder å peke ut spesielt gode mineralstoffer.

Sjeldenhet representerer selvfølgelig et viktig kriterium for å vurdere om en mineralstoff er verneverdig. Vakkert utkrystalliserte stoffer vil også de fleste regne som spesielt verneverdige. Slike stoffer kan ha stor vitenskapelig og pedagogisk verdi og dessuten har de krav på å bli bevart som kunstverk fra naturens eget verksted. I prinsippet er det mineralstoffer av høy kvalitet vi må verne. I dette kvalitetsbegrepet inngår sjeldenhet, renhet, krystallform- og estetiske verdier.

I tillegg til disse grunnleggende kriteriene vil det også ofte komme til enkelte kulturhistoriske momenter særlig når det gjelder mineralstoffer fra viktige gruver og når det gjelder edelsteiner. Et besøk ved ett av våre museer vil gi et godt bilde av hvilke egenskaper som kjennetegner gode mineralstoffer.

Hvordan drive aktivt mineralvern?

Den vanlige fredningsmodell som man benytter i annen naturverndebatt, er for snever når det gjelder å sikre en fornuftig disponering av våre mineralverdier. Hvis man lar blåveisen stå i fred, lar rovfuglene leve ubeskattet og lar fossene renne fritt, vil disse naturressurser forbli uberørt og tilgjengelige for kommende slekter. Når det gjelder dyr og planter vil man dessuten kunne sikre at truede bestander tar seg opp igjen. Når det gjelder naturressurser av denne typen, er det klart at ikke-innblanding vil være det beste.

RÅSTEN FOR SLIPING
FASETTERTE STENER - MINERALER
PLASTETUIER FOR MINERALER
DIAMANTSAGBLADER - SLIPESKIVER M. M.
"GLOSSARY OF MINERAL SPECIES"
"SLIPA STENAR"

Prisliste på forespørsel.

tlf. (02) 78 37 52

Mineraler kommer derimot i en annen klasse. For det første er dette ikke-reproduserbare ressurser og for det andre er vi interessert i at en del mineralstoffer skal være tilgjengelige for forskere, amatører og til utdanningsformål. Det er derfor ikke snakk om å la forekomstene ligge helt uberørt. Dessuten representerer andre sider av samfunnslivet med veiutbygging, boligbygging, oppdemning, gruvedrift og pukkverk alvorligere trusler mot utallige gode mineralforekomster enn tilfeldige geologer og samlere. De fleste virkelig verneverdige mineralforekomster blir tilgjengelige og produktive ved en tilfeldighet i tilknytning til menneskelig virksomhet med helt andre siktemål enn å frambringe gode mineralstoffer. De fleste forekomster vil av disse grunner ha begrenset levetid og de verneverdige mineralstoffene som på denne måten ser dagens lys, vil ha vesentlig bedre sjanser til å overleve til glede også for ettertidens mineralinteresserte hvis de blir tatt vare på i en offentlig eller privat mineralsamling. Det er således meget få mineralforekomster som lar seg frede, og derfor er fornuftig og ansvarlig mineralsamling viktig naturvernarbeid. Utallige verneverdige mineralstoffer ødelegges i gruvenes og pukkverkernes steinkusere eller de forsvinner som fyllmasse til nye veier, boligfelt og industriområder. Selv om mineralstoffene skulle bli liggende urørt i en steinhaug, vil ofte forvitring relativt raskt forringe deres verdi samtidig som gamle steinhauger lett blir skjult av vegetasjon og glemte.

I dette vernearbeidet vil kunnskapsrike mineralsamlere kunne gjøre en stor innsats. Moderne geologisk-mineralogisk forskningsarbeid fører bare i liten grad til at mineralstoffer av særlig god kvalitet blir bevart for ettertida. Mineralogisk-geologisk museum i Oslo bærer f. eks. tydelig preg av at dette arbeidet ikke er høyt prioritert i dag blant de profesjonelle geologer. Private mineralsamlere driver derfor allerede i dag et vernearbeid i en målestokk som de profesjonelle geologer ikke har kapasitet eller mulighet til å drive. Derfor er aktiv, ansvarlig mineralsamling godt naturvern.

Saml og lær!

Alle mineralsamlere bør ha som målsetning å lære av sin hobby. Det er selvfølgelig mulig å samle mineraler bare som små, verdifulle kunstverk uten å vite noe mer om deres kjemiske sammensetning, krystallstruktur og om de geologiske prosesser som har skapt dem. Slike samlere vil ofte se på sin samling mer som en lønnsom investering enn som en givende hobby. Denne mentaliteten er heldigvis lite uttalt her i landet ennå og i realiteten representerer den en alvorlig trussel mot en fornuftig forvaltning av våre mineralverdier. Den eksport av mineralstoffer som foregår fra Norge er på mange måter et uttrykk for at denne mentaliteten står sterkt flere steder i utlandet. Det må imidlertid bemerkes at profesjonelle geologer har et større ansvar for at Norge på

denne måten tappes for gode mineralstuffer enn det våre amatør-samlere har. På mange måter representerer norske samlere en nødvendig motvekt mot disse tendenser ved at gode mineralstuffer bevares i innenlandske samlinger.

Samlere som bruker sin hobby til å lære mer om mineralogi og geologi, vil ofte kunne bidra med verdifullt materiale og viktige informasjoner for profesjonelle geologer. Kunnskapsrike samlere vil vite hvilke mineralstuffer som er spesielt verneverdige, og de vil dessuten lettere innse verdien av nøyaktige opplysninger om funnstedet og funnstedets geologi. Samlere som satser på mineraler mest som investeringsobjekter vil lett bidra til å presse prisene på mineralmarkedet i været på en slik måte at museer, andre offentlige samlinger og forskningsinstitusjoner vil komme helt i bakgrunnen i konkurransen om de beste eller mest sjeldne mineralstuffedene.

Et aktivt arbeide for å høyne kunnskapsnivået blant våre amatørgeologer er en av de viktigste forutsetningene for et aktivt mineralvern. Det vil sikre at et stort antall mineralstuffer som ellers ville gått tapt ved annen menneskelig virksomhet, vil bli tatt vare på. Dessuten vil det være en nødvendig motvekt mot den eksport av mineraler som forekommer fra vårt land. Et lite antall forekomster vil kunne vernes ved fredning, men det er så få at det har mindre interesse sett i en større sammenheng. Det er viktigere at norske amatørgeologer, profesjonelle geologer og museumsfolk står sammen om å redde verneverdige mineralstuffer fra å bli ødelagt ved annen menneskelig virksomhet eller fra å bli eksportert fra landet. Det skulle ikke være noen grunn til å skape et motsetningsforhold mellom de profesjonelle geologer og offentlige samlinger på den ene siden og de private mineralsamlere og amatørgeologer på den andre. Erfaringene fra utlandet viser at amatørerne kan bidra med mye interessant materiale til utdanning og forskningsformål samtidig som de fleste større private mineralsamlinger før eller siden blir innlemmet i en offentlig samling. La oss derfor slå fast: fornuftig og ansvarlig mineralsamling i offentlig eller privat regi er en av de viktigste forutsetningene for en fornuftig utnyttning og et godt vern av våre mineralressurser.

N NORDEN FORSIKRING

Vi gjør forsikring enklere